

Aan: Minister Hermans en Staatssecretaris Janssen

Datum

28 mei, 2025

Betreft

Consultatie Conceptvisie Duurzaam Koolstofgebruik in de Chemie

Geachte Minister Hermans en Staatssecretaris Janssen,

Met belangstelling hebben wij de Conceptvisie Duurzaam Koolstofgebruik in de Chemie gelezen.

In Noord-Nederland wordt hecht samengewerkt aan deze duurzame koolstoftransitie onder leiding van Chemport Europe. Chemport Europe is de Noord-Nederlandse netwerkorganisatie voor de groene chemie en circulaire plastics. De partners in Chemport Europe zijn de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen, de gemeenten Eemsdelta, Emmen, Heerenveen en het Hogeland, de kennisinstellingen de Hanze, NHL Stenden en de Rijksuniversiteit Groningen, Groningen Seaports, GETEC Emmen, Stichting Bedrijven Eemsdelta (SBE), Campus Groningen en de NOM.

Naast Chemport Europe zijn de Greenwise Campus, SUSPACC - het noordelijke MKB-netwerk van bedrijven die investeren in de groene en circulaire kunststoffenindustrie, de Vereniging Circulair Friesland en Vereniging Circulair Groningen Drenthe nauw betrokken bij deze transitie.

Gezamenlijk hebben zij input geleverd voor en onderschrijven zij deze reactie op uw consultatie.

Nationale Visie op Duurzame Koolstof in de Chemische Industrie

Chemport Europe en de andere partijen verwelkomen het initiatief van dit Kabinet om deze visie op te stellen. Om de transitie naar een circulaire chemische en plastics industrie te laten slagen is helder, richtinggevend beleid nodig, en wij zijn verheugd dat de eerste stappen hiertoe zijn gezet.

Wij kunnen ons vinden in de globale lijnen die worden uitgezet in de visie, maar missen nog de concrete invulling en welke stappen het ministerie wil zetten/realiseren om de gewenste eindsituatie te bereiken. Wij zien dit als een wezenlijk onderdeel van een transitievisie, omdat het transitiepad bepalend is voor de rechtvaardigheid, haalbaarheid en doelmatigheid van de transitie als geheel. We doen in deze reactie daarom 17 suggesties (in niet-hiërarchische volgorde) ter

invulling hiervan. We gaan hierbij specifiek in op de ontwikkeling van de vraag- en aanbodmarkt, het (ontbreken van) een duidelijk afbouwpad en de afbakening van de visie en hoofdroutes die worden voorgesteld.

Marktontwikkeling

Zoals gesteld in de visie komt de transitie naar een duurzame plastics industrie voor een groot deel neer op het ontwikkelen van een vraag- en aanbodmarkt voor circulaire plastics. Pas wanneer er vraag is naar circulaire plastics zal de industrie hieromheen zich op een duurzame manier ontwikkelen.

Omdat de chemische industrie een internationaal karakter heeft, is het in veel gevallen belangrijk om beleid internationaal af te stemmen en te harmoniseren. Tegelijkertijd biedt de transitie naar een duurzame koolstofeconomie grote economische kansen voor Nederland, het kan daarom goed zijn om in beleid voorop te lopen. Echter, bij vooroplopend nationaal beleid bestaat het risico op weglekeffecten, hetgeen het draagvlak ondermijnt. Daarom suggereren we:

1. Verken, gezien het belang en de invloed van het ARRRRA-cluster harmonisering van circulair chemie beleid samen met België en Duitsland wanneer nationaal beleid niet wenselijk is, en EU-beleid niet het gewenste competitievoordeel oplevert. Daarbij benadrukken we bij deze harmonisering het belang om ook Noord-Nederland te betrekken in dit cluster, gezien onze positie in de groene chemie en de mogelijkheden die hier qua ruimte nog zijn om innovaties op schaal te realiseren.

Vraagmarkt

Op dit moment wordt de Europese markt overspoeld met laagwaardige en tevens gemengde plastics (zoals in textiel) van slechte kwaliteit. Deze kwaliteit maakt het moeilijk zo niet onmogelijk de secundaire plastics te valoriseren. Daarnaast zorgt de lage prijs van deze import ervoor dat de circulaire plastics die zijn geproduceerd in Europa de concurrentieslag verliezen. Daarom roepen wij op:

2. Blijf inzetten op een gedragen bijmengverplichting. Dit is noodzakelijk om vrijblijvendheid tegen te gaan en een vraagmarkt te creëren.
3. Neem in de visie op dat de kwaliteit en zuiverheid van materiaalstromen op de Europese markt beter beschermd moeten worden, mogelijk door protectionistischer handelsbeleid. Hiermee wordt ook de tweede transitie onzekerheid die wordt beschreven (p. 12) deels gemitigeerd.

4. Neem in de visie op dat er een eerlijke markt gecreëerd moet worden zodat Europese circulaire producten kunnen concurreren met geïmporteerde producten, mogelijk door het opnemen van de chemische industrie en plastics producten in het Carbon Border Adjustment Mechanism.
5. Neem in de visie op dat gebruik van fossiele grondstoffen beperkt, genormeerd en/of beprijsd wordt zodra een alternatief op basis van duurzame koolstof technisch haalbaar is (TRL 8+), of waar een niet-fossiel en niet-kunststof duurzaam alternatief mogelijk is.
6. Neem in de visie op dat de toepassing van grondstoffen op basis van duurzame koolstof op EU-niveau verplicht wordt in zo veel mogelijk producten, inclusief geïmporteerde producten.

Aanbodmarkt

Wanneer de vraag naar producten op basis van duurzame koolstof toeneemt zal het makkelijker zijn om het aanbod hiervan te vergroten. We stellen versterking van deze visie op vier gebieden voor om de aanbodmarkt te vergroten.

Versterk beleidsstabiliteit

Zoals in de concept visie terecht wordt benoemd, worden investeringsbeslissingen afgewogen tegen onder andere de stabiliteit van beleid en politiek (p. 21). Beleidsonzekerheid wordt ook benoemd als één van de vijf belangrijke onzekerheden in de transitie (p. 12). Beleidsstabiliteit is dus cruciaal voor de kapitaalintensieve investeringen die moeten worden gedaan. Er komt in de visie nog onvoldoende terug hoe deze uitdaging gemitigeerd zou moeten worden. Daarom roepen wij op tot:

7. Het inzetten van langjarige publiek-private investeringen en het opnemen hiervan in de visie als concrete actie. Hiermee kan het vertrouwen worden vergroot bij investeerders dat de Rijksoverheid ingezet beleid daadwerkelijk doorzet.
8. Het wettelijk verankeren van beleid, zodat het langetermijnperspectief zekerder wordt.

Ketenontwikkeling en grote investeringen

Om een circulaire aanbodmarkt te ontwikkelen, is het belangrijk dat bedrijven uit verschillende ketenstappen samenwerken. Op die manier worden materiaalstromen gesloten, kunnen einde-levensfase eigenschappen worden meegenomen in ontwerp en productie, kunnen risico's en kosten worden gedeeld, wordt standaardisatie makkelijker, kunnen innovatiestappen sneller worden doorgevoerd en ontstaan schaalvoordelen. Bovendien is, zeker in de chemische industrie, de toelevering van homogene grondstoffen op grote schaal nodig. In een ontwikkelende markt heeft dit coördinatie. Daarom roepen wij op:

9. Faciliteer ketensamenwerking door financiering van regionale innovatie ecosystemen en ketensamenwerking. Een suggestie voor de beleids- en uitvoeringsagenda die wordt ontwikkeld is om gelden uit cohesiefondsen die waarschijnlijk binnenkort bij het Rijk terechtkomen hiervoor regionaal in te zetten.
10. Investeren in de chemische sector zijn kapitaalintensief. Faciliteer daarom de ontwikkeling van afzetgaranties voor (biobased) grondstofproducenten, bijvoorbeeld door meerjarige afspraken tussen ketenpartners, en via publiek-private investeringen.

Gelijk speelveld tussen energie & grondstoffen

Er is een ongelijk speelveld voor het aanbod van biograndstoffen richting energie en chemische toepassingen¹. Dat wordt ook bevestigd in de concept visie: “deze concurrentie wordt nu gedreven door de beleidsmatige prikkels voor de inzet van biograndstoffen voor biobrandstoffen en energie, welke voor de inzet in de chemie nog ontbreken” (p. 38). Doordat de vraag naar biograndstoffen wordt vergroot via het stimuleren van de toepassing van duurzame koolstof in brandstof en energie wordt de prijs hiervan hoger, wat kostprijsverhogend werkt voor onder andere de circulaire plastics industrie. We zijn blij dat hier aandacht aan wordt besteed in de visie in §6.1.2. (p. 31) en zien dit speelveld graag gelijk getrokken.

¹

https://cedelft.eu/wp-content/uploads/sites/2/2024/12/CE_Delft_240292_Balanced_policy_support_for_biobased_and_recycled_plastic_def.pdf

11. Neem op in de visie dat het speelveld tussen energie en grondstoffen gelijk wordt getrokken met gerichte maatregelen. Neem bijvoorbeeld in de circulaire materialen markt soortgelijke stimuleringsmaatregelen, als in de duurzame energie-industrie.

Stimuleren van innovatie

Zoals in de visie wordt beschreven is het stimuleren van innovatie cruciaal voor het bereiken van een duurzame chemische industrie. Wij onderschrijven dat voor het slagen van deze innovaties niet alleen technologische ontwikkelingen noodzakelijk zijn, maar dat ook beleid, maatschappij en financiering hierin moeten worden meegenomen. (p. 35). In de visie staat meermaals dat innovatie in bepaalde transitiefasen wordt gedreven door beleid, echter wordt in onvoldoende mate duidelijk wat voor soort beleid dit zou moeten zijn.

Daarnaast zien wij dat het stimuleren van technologische innovaties tot en met TRL 9 niet genoeg is, maar dat deze ook na deze fase nog verder gestimuleerd moeten worden. Waar de markt normaal gesproken zorgt dat nieuwe innovaties worden opgeschaald is dat in het geval van duurzame koolstof niet altijd het geval, omdat er nog marktnadelen bestaan voor circulaire producten. Het gaat hierbij om hinderende wet- en regelgeving en schaal- en efficiëntienadelen. Duurzame koolstofprocessen zijn nog niet technisch geoptimaliseerd omdat ze nieuw zijn, niet ingebed in de economie en maatschappij en moeten concurreren met de grote beschikbaarheid van virgin alternatieven (uit derde landen). Dit wordt ook benadrukt in §7.2.1. (p. 40).

Daarom roepen wij op:

12. Neem ook in de innovatiesubsidies ketenontwikkeling op als projectonderdeel. “Investeringen zullen [namelijk] niet alleen nodig zijn voor de productie van de *dedicated* biogebaseerde chemicaliën en kunststoffen, maar ook voor schakels verder in de keten die deze nieuwe chemicaliën en kunststoffen gebruiken in hun producten.” (p. 32).
13. Specificeer in de visie het soort beleid dat innovatie zou moeten stimuleren.
14. Stimuleer en ondersteun technologieën in het begin van de transitie ook in het marktstadium (TRL9+).

Afbouwpad

Naast de ontwikkeling van een nieuwe markt van duurzame koolstof, is ook het afbouwen van fossiel koolstof gebruik cruciaal. Er moet immers ruimte ontstaan voordat het duurzame alternatief deze ruimte kan vullen. Ondanks dat de conceptvisie dit beaamt, blijkt uit het document niet specifiek genoeg hoe het de afbouw van fossiele koolstof bereikt moet worden.

In de visie staat terecht dat er concurrentie zal ontstaan (en ook al is) op ruimte (zowel fysiek als in uitstootruimte en netaansluiting) in de fase 2030-2035. Daarnaast wordt het risico van een milk-and-exit strategie geïdentificeerd. Zeker dit laatste verstoort de markt voor duurzame koolstof, omdat de opbouw van deze nieuwe markt is gericht op de lange termijn, en de bedrijven die gebruik maken van een milk-and-exit strategie zijn gericht op de korte termijn.

Wij beseffen ons dat het belangrijk is voor zowel de economie als individuele bedrijven dat er pas afbouw plaats kan vinden wanneer er een redelijk alternatief is. Echter is de horizon van deze visie 2050, en helpt het bedrijven wanneer bekend is op welke manier de afbouw zal plaatsvinden, en welke sectoren specifiek zullen moeten veranderen, verplaatsen of sluiten.

15. Neem in deze visie een duidelijk standpunt in over hoe de keuzes tot afbouw gemaakt gaan worden en hoe ruimte kan overgaan van fossiele industrie naar duurzame koolstofindustrie zonder dat er een voor de duurzame industrie dodelijke concurrentie ontstaat middels de op de loer liggende milk-and-exit strategie.

Daarnaast denken wij dat er serieus gekeken moet worden naar de vervanging van plastics door duurzame, alternatieve materialen. Voor veel plastic producten die nu worden gemaakt van fossiele grondstoffen kunnen alternatieve materialen mogelijk uitkomst bieden, zoals vezelgewassen. Wanneer een duurzamer alternatief dan kunststof mogelijk is en tevens het productieproces duurzamer en haalbaar is, zou dit het uitgangspunt moeten zijn. Zeker nu de vraag naar het gebruik van duurzame koolstofproducten in de transitie nog groter is dan het aanbod. Daarom roepen wij op:

16. Neem in de koolstofvisie uitgebreider op hoe het niet gebruiken van plastics (refuse) of het zoeken van alternatieve materialen (rethink) onderdeel uitmaakt van de transitie, door dit zowel als één van de hoofdroutes op te nemen, alsook in de beleidsstrategie.

Definities, afbakening en hoofdroutes

Wij zijn het eens met de definities van duurzame koolstof, secundaire grondstoffen, biobrandstoffen en op CO₂/CO gebaseerde grondstoffen. Ook de afbakening van duurzame koolstof, als zijnde koolstof die in beginsel afkomstig kan zijn uit de biosfeer, atmosfeer of economie vinden wij een correct uitgangspunt. Tevens kunnen wij ons vinden in de drie hoofdroutes die worden gebruikt, al roepen we op om 'refuse & rethink' ook nadrukkelijk op te nemen als route (zie bovenstaande aanbeveling).

We onderschrijven dat, zoals in de conceptvisie is opgenomen, de transities naar een circulaire economie, klimaatneutrale samenleving en gezond milieu met elkaar samenhangen (p. 23) en in elkaar zijn verweven. De transitie en de te kiezen paden moeten in het licht van alle drie deze thema's worden gewogen. Het is dan ook belangrijk dat de verschillende departementen (in ieder geval KGG, I&W, EZ, VRO, LNV) van de Rijksoverheid sterk samenwerken. We zien het nu als een grote hindernis dat dit niet gebeurt, terwijl de potentie hiervan groot is. De vraag naar duurzame in plaats van primaire fossiele koolstof kan bijvoorbeeld sterk worden gestimuleerd vanuit de bouwsector, landbouwsector en textielsector.

17. Neem in de visie op hoe en welke departementen gaan samenwerken, dit zal ook leiden tot eenduidig en consistent beleid waarbij duidelijk wordt gemaakt hoe men de verschillende belangen tegen elkaar afweegt.

Met deze reactie hopen wij een constructieve bijdrage te leveren aan de transitie naar een duurzame koolstofeconomie. Wij blijven graag betrokken bij de verdere uitwerking en dragen graag bij aan de ontwikkeling van de beleidsagenda.

Mocht u aanvullende vragen hebben dan kunt u contact opnemen met Ineke Ganzeveld, via ineke.ganzeveld@greenwisecampus.nl of 06-81521435.

Met vriendelijke groet,

Guido Rink
Voorzitter Chemport Europe